

SZEPTYCKI

SZEPTYCKI ATANAZY OSBM, bp, imię chrzestne Antoni, ur. 1686 w Woszczyńcach k. Lwowa, zm. 12 XII 1746 we Lwowie, bratanek Barlaama, stryj Leona Ludwika. Wychowywał się pod opieką stryja; 1793 wstąpił do zakonu w Uniowie k. Lwowa; studia teol. odbył u teatynów w Pap. Kolegium Orm. we Lwowie; 1710 przyjął święcenia kapł.; 1713 został archimandrytą uniowskim, a 1715 bpem lwowskim; uczestniczył w przygotowaniu 1720 synodu zamojskiego; 1728 został koadiutorem metropolity kijowskiego; po objęciu 1729 stolicy metropolii m.in. koronował obraz *MB Żywotki*; wprowadził reformy synodu zamojskiego, m.in. ograniczył sądowo-dyscyplinarne uprawnienia protopopów, ustalił obowiązujący wzór szat dla duchownych oraz polecił wydrukować księgę liturg. w zał. 1732 drukarni w Uniowie; podjął także reformę bazylianów i doprowadził 1739 na kapitułę lwowskiej do utworzenia jednej prow. ruskiej, a 1743 na kapitułę w Dubnie do zjednoczenia prow. ruskiej i litew.; uzyskał od pap. Klemensa XII dekret o zakazie przechodzenia na obrządek łac.; 1744 rozpoczął budowę katedry św. Jura; listy Sz. wydał A. Welykyj (AOBM(LE) IV).

I. Nazarko, *Kyjiwski i halycki mytropolity. Biohraficzni narysy (1590-1960)*, R 1962, 89-95; L. Bieńkowski, *KwP II 788-1049* (bibliogr.).

Włodzimierz Osadczy

SZEPTYCKI BARLAAM OSBM, bp, imię chrzestne Bazyl, ur. 3 II 1637 w Woszczańcach k. Beńkowej Wiszni, zm. 5 IV 1715 we Lwowie, stryj Atanazego.

Po wstąpieniu do zakonu był m.in. przełożonym monasteru w Wicyniu (obecnie Smerekiwka k. Złoczowa) i archimandrytą w Uniowie k. Lwowa, gdzie wybudował klasztor, siedzibę archimandryty, cerkiew oraz mur obronny; po wznowieniu działalności drukarni, mimo pozwania przez lwowskie bractwo stauropigialne w związku z naruszeniem przez niego monopolu wydawniczego, drukował księgi liturg., w tym *Psaltir* (1678); 1677 przystąpił do unii z Kościołem kat.; 1680 uczestniczył w unijnym kolokwium lubel.; 1681 złożył w kaplicy król. w Warszawie publ. wyznanie wiary (z bpami J. Szumlańskim i I. Winnickim; potwierdził je 1708 przed bpem J. Winnickim); mianowany 1709 przez króla Augusta II na bpstwo lwowskie, został jednogłośnie wybrany 1710 przez synod elekcyjny we Lwowie, a po zatwierdzeniu król. przyjął konsekrację w Warszawie; 1710-13 przygotował memoriały do Stolicy Apost., uzasadniające prawa bpów lwowskich do katedry w Haliczu; 1712 zwołał w Uniowie kapitułę bazylianów diec. lwowskiej; 1714 zawarł porozumienie z rzym.kat. abpem lwowskim J. Skarbkiem, dotyczące relacji między wiernymi obu obrządków.

EncOrg XXIV 619-621; ZKSP I 307; *Sobory lwowskoji jeparchiji XVI-XVIII st.*, Lw 2006, 125-130.

Dorota Wereda

SZEPTYCKI HIERONIM ANTONI bp, ur. 1700 w Pohorylcach k. Złoczowa, zm. 9 VIII 1773 w Warszawie. Kształcił się u teatynów we Lwowie; 1727 przyjął święcenia kapł.; uzyskał godność archidiacona kapituły lwowskiej, a 1736 w Akademii Zamojskiej doktorat obojga praw; 20 VII 1739 został prekonizowany na łuckiego bpa pomocniczego (tytuł. Saldae); 24 IX 1759 otrzymał prowizję na bpstwo płoc.; przyjął tytuł księcia pułtuskiego; sprawował urząd referendarza koronnego, deputata do Trybunału Koronnego, a od 1761 prezesa radomskiego trybunału skarbowego; 1762 w liście do S. → Konarskiego domagał się reformy ustroju państw. przez zniesienie → liberum veto; 1765 podpisał się pod → *Memoriałem biskupów polskich*; po konfederacji radomskiej (1767) usunął się z życia polit. i skupił się na sprawach kośc.; 1773 utworzył oficjalat okręgowy w Górnicy dla 9 parafii tego dekanatu, odciętych od diecezji po I rozbiórze Polski.

EKośc XXVII 515; PEK XXXVII-XXXVIII 374; A.J. Nowowiejski, *Płock. Monografia historyczna*, Pł 1917, 70; HierCat V 342, 363; Z. Szostkiewicz, *SPM I 565-566*; T. Zebrowski, *Zarys dziejów diecezji płockiej*, Pł 1971, 1976, 58; Nitecki 432.

Patrycja Ewa Herod

SZEPTYCKI KLEMENS bł., studyta, imiona chrzestne Kazimierz Maria, ur. 17 XI 1869 w Przyłbicach k. Jaworowa, zm. 1 V 1951 we Włodzimierzu n. Kłazmą, brat Andrzeja, wnuk A. Fredry.

Studiował w Krakowie, później Monachium i Paryżu; 1892 uzyskał doktorat z prawa na UJ; 1900-07 był posłem do parlamentu austr., a od 1901 członkiem Rady Państwa; po wycofaniu się z życia polit. administrował majątkiem rodzinnym; 1911 wstąpił do benedyktynów w → Beuron, a po rocznym pobycie przeniósł się do → studytów w Kamenicy (Bośnia), gdzie przyjął obrządek gr.kat. i 1913 złożył śluby zak.; 1913-18 studiował teologię w Innsbrucku; 1915 przyjął święcenia kapł.; 1918 został przełożonym klasztoru Studytów w Skniłowie k. Lwowa, a nast. klasztoru w Uniowie; razem z bratem pracował nad odrodzeniem tradycji monastycyzmu wsch. w Kościele gr.kat. (na polecenie Kongr. Kościoła Wsch. przygotowali → typikon); 1926 został igumenem; 1939 otrzymał nominację na zwierzchnika egzarchatu gr.kat. w Rosji, a 1944 od metropolity J. → Slippyja uzyskał godność archimandryty studytów; przewodniczył delegacji Kościoła gr.kat. do rozmów z rządem ZSRR w sprawie statusu Kościoła, a po aresztowaniu 1945 wszystkich bpów gr.kat. koordynował działalność struktur kośc. i podejmował starania o ich uwolnienie; oskarżony 1947 o działalność antyradz. (przejeżdżając jego list do Stolicy Apost. o przesładowaniu Kościoła), odbywał wyrok 25 lat w ciężkim więzieniu we Włodzimierzu n. Kłazmą, gdzie zginął śmiercią męczeńską; beatyf. 2001 przez pap. Jana Pawła II we Lwowie.

I.L. Szeptyckij, *Zmut spohadiw pro stryjkiv – mytropolita Andreja i o. ihumena Klymentija*, w: *Jaktoriwska Zemla. Jaworiwszczyna i Krakoweczczyna*, NY 1984, 803-811; *Ispowidnyky i muczenyky*, Boh 52(1988) 227-232; *Nowy ukrajinsky muczenyky XX st.*, R 2001, 154-157.

Włodzimierz Osadczy

SZEPTYCKI LEON LUDWIK OSBM, bp, ur. 23 VIII 1717 prawdopodobnie w Szeptycach k. Sambora, zm. 25 V 1779 w Radomyślu, bratanek Atanazego.

Po ukończeniu Pap. Kolegium Orm. we Lwowie kontynuował studia w rzym. Kolegium św. Atanazego (uzyskał doktorat obojga praw) i Accademia Ecclesiastica; powróciwszy do Polski, wstąpił do zakonu i został sekretarzem swego stryja, metropolity kijowskiego; 1742 przyjął święcenia kapł., a od 1743 pełnił funkcję archimandryty mieleckiego; mianowany 1748 bpem lwowskim, kontynuował budowę katedry św. Jura, wznosił także rezydencję biskupów; 1762 został mianowany koadiutorem metropolity F.F. Wołodkowicza; po I rozbiórze Polski pozostał w Rzeczypospolitej, zarządzał także częścią metropolii kijowskiej w zaborze ros.; 1778 za zgodą ces. Marii Teresy objął urząd metropolity; sporządzona przez niego relacja o stanie diec. lwowskiej została wyd. przez J. Hołowackiję pt. *Lwowskaja ruskaja eparchija pered stoma lety* (Lw 1860); projekt Sz. z 1762-64 dotyczący połączenia tytułu metropolity kijowskiego z katedrą lwowską opublikował T.T. Hałuszczynski (AOBM I 568-571); listy Sz. wydał A. Welykyj (AOBM (LE) VIII).

I. Nazarko, *Kyjiwski i halycki mytropolity. Biohraficzni narysy (1590-1960)*, R 1962, 108-109; L. Bieńkowski, *KwP II 878-1049* (bibliogr.).

Włodzimierz Osadczy

SZERUDA JAN bp, ur. 26 XII 1889 w Wędryni k. Trínca, zm. 21 III 1962 w Warszawie, teolog, zwierzchnik Kościoła ewang.-augsb. w Polsce.

Studiował teologię w Wiedniu (1909-14) i Halle; działał w pol. organizacjach młodzieży akademickiej (prezes pol. koła akademickiego Ogniwo); 1915-16 był nauczycielem religii w gimnazjum w Orłowej i 1917-20 w szkole podstawowej w Cieszynie; 1917 został ordynowany i mianowany wik. parafii ewang. w Nawsiu oraz sekretarzem Tow. Ewangelickiego w Cieszynie; 1920 uzupełniał studia teol. w Bazylei, gdzie uzyskał licencjat, a nast. rozpoczął pracę dydaktyczną na Wydz. Teologii Ewang. UW; 1922 został prof. nadzwyczajnym, a 1929 zwyczajnym oraz kierownikiem Katedry Egzegezy ŚT i Języka

Hebr.: 1929-38 kierował ewang. agencją prasową; zajmował się dziejami polskiego piśmiennictwa ewang.; był prezesem Tow. Przyjaźni Narodu Łużyckiego, Tow. Naukowego Warsz. oraz Związku Polskich Tow. i Zborów Ewang.; podczas okupacji niem. jako dziekan prowadził wykłady z teologii na tajnym uniwersytecie; 1945 został prezesem Tymczasowego Konsystorza Kościoła Ewang.-Augsb., a nast. tymczasowym biskupem (do czasu zwołania synodu 1951); organizował w Polsce Kościół ewang.-augsb. i wznowił wykłady na Wydz. Teologii Ewang. UW (od 1954 Chrześc. Akademia Teol.); domagał się od władz zwrotu ewangelickich świątyń, plebanii, domów dziecka, ubezwłasnowolnionych diakonatów z ich budynkami i własnością ziemską; angażował się w działalność Chrześc. Rady Ekum.; uczestniczył w pracach komisji przekładowej, powołanej przez Bryt. i Zagraniczne Tow. Biblijne, nad nowym tłum. *Biblii* (przetłumaczył Ps); wydał pracę *Słowo Jahwe – badania nad historią religii Izraela* (Ł 1921), przekł. *Psalmy wybrane* (Ustroń 1934); publikował w „Zwiastunie Ewangelicznym”; otrzymał doktoraty h.c. w Bazylei (1929) i Pradze (1948).

Księga jubileuszowa z okazji 70-lecia urodzin ks. prof. dr. Jana Sz., Wwa 1959; E. Kneifel, *Die Pastoren der Evangelisch-Augsburgischen Kirche in Polen*, Eging 1967, 171-172; E. i J. Szulcowie, *Cmentarz ewangelicko-reformowany w Warszawie*, Wwa 1989, 538-540; J. Golec, S. Bojda, *Słownik biograficzny ziemi cieszyńskiej*, Cieszyn 1995, II 225-226; J. Szturc, *Ewangelicy w Polsce*, BB 1998, 290; J. Badura, *Przez trzy epoki. Biskup prof. dr Jan Sz. (1889-1962)*, Przegląd Ewangelicki 1(2003) z. 1, 66-72.

Stanisław Józef Koza

SZESTOW LEW ISAAKOWICZ, właśc. **Jehuda Lejb Szwarzman**, ur. 12 II 1866 w Kijowie, zm. 20 IX 1938 w Paryżu, ros. filozof, teolog prawosławny.

Studiował matematykę i prawo w Moskwie, Berlinie i Kijowie; 1895 rzucił pracę w przedsiębiorstwie ojca i poświęcił się filozofii oraz podróżom po Europie (do 1914); po emigracji z Rosji 1920 mieszkał w Genewie, a nast. w Paryżu, gdzie wykładał m.in. na Sorbonie; uważał się za ucznia W. Szekspira i czerpał z jego tragedii poznanie człowieka oraz zagadkowość jego istnienia; w piśmiennictwie wykorzystywał też ros. literaturę piękną (gł. A.S. Puszkina, M.J. Lermontowa, N.W. Gogola, F.M. Dostojewskiego) oraz filozofię I. Kanta, a po jej odrzuceniu inspirował się *Biblią*, którą odczytywał przez pryzmat filozofii B. → Pascala, S.A. → Kierkegaarda oraz F. Nietzschego (→ nietzscheanizm).

Stworzył skrajnie antyracjonalistyczną filozofię, bazującą na literaturze połączonej z → egzystencjalizmem (I A); podejmował zagadnienie *fides et ratio*; przyjmował, że zagadnienia teodycealne, problem wyzwolenia człowieka spod władzy konieczności oraz wiara zakładają wolność i do niej prowadzą, rozum zaś, podporządkowując rzeczywistość zasadom myślenia, doprowadza do determinizmu (→ augustynizm II A); Sz. (za Pascalem) przeciwstawiał bibl. Boga Abrahama, Izaaka i Jakuba Bogu filozofów; w formule M. Lutra *sola fides* dostrzegał właściwą perspektywę, pozwalającą ujmować relację między prawem a łaską, uczynkami a wiarą, wolą a rozumem, wolnością a zniewoleniem; ratunek dla człowieka w jego sytuacji egzystencjalnej, naznaczonej przez zło, widział w radykalnym odrzuceniu racjonalizmu jako drodze prowadzącej do królestwa wiary; twierdził, że prawda czerpana z *Biblii* jest niestworzona, zależna od Stwórcy, naznaczona wolnością od nacisków powszechności, konieczności i in. sił zniewalających ją, dlatego jest prawdą wyzwalającą, a przekonanie o niej człowiek czerpie z doświadczenia „absurdu wiary”; przyjmował, że jedynym źródłem autentycznej filozofii rel. jest bibl. doświadczenie wiary jako nowego sposobu myślenia, z którego wyprowadzał kwestię Boga jako organizującą całe ludzkie filozofowanie i konieczny przedmiot poszukiwań każdego filozofa (→ gnoza II); uważał, że podstawowym problemem każdego człowieka jest określenie jego relacji do Boga.

Sz. jest autorem m.in. dzieł: *Dobro w uczeniu grafa Tolstojego i F. Nietzsche* (Ptb 1900; *Dobro w nauczaniu hr. Tolstojego i F. Nietzschego*, Wwa 2005), *Dostojewskij i Nietzsche. Filozofia tragedii* (Ptb 1903; *Dostojewski i Nietzsche. Filozofia tragedii*, Wwa 1987), *Apofteoz bjezpoczwiennosti. Opit adogmatycznego myszlenija* (Ptb 1905; *Apoteoza nieoczywistości. Próba myślenia dogmatycznego*, Kr 1983), *Naczata i konci. Sbornik stajiej* (Ptb 1908; *Początki i końce*, Kęty 2005), *Włast ključiej. Potestas clavium* (B 1923; *Władza kluczy*, Kęty 2005), *Na wjesach Joba. Stranstwowanija po duszam* (P 1929; *Na szalach Hioba*, Wwa 2003), *Afini i Jerusalem* (P 1938; *Ateny i Jerozolima*, Kr 2003), *Kierkegard i jezgistencjalczaja filozofija* (P 1939; *Kierkegaard i filozofia egzystencjalna*, Kęty 2003), *Umozrjenije i Otkrowjenje* (P 1964; *Spekulacja i Objawienie*, Kęty 2007), *Sola fide. Tolko wjeruju* (P 1966; *Sola fide. Tylko przez wiarę*, Wwa 1995); opublikował także kilkadziesiąt artykułów na łamach periodyków filoz.-rel. oraz współpracował z czasopiśmiem → „Put”.

F. Déchet, *L'itinerario filosofico di Leone Sestov*, Mi 1964; N. Baranoff, *Bibliographie des oeuvres de Léon Chestov*, P 1975; taz, *Bibliographie des études sur Léon Chestov*, P 1978; W. Krzemień, *Filozofia w cieniu prawosławia*, Wwa 1979, 107-131; C. Wodziński, *Wiedza a zbawienie. Studium myśli Lwa Sz.*, Wwa 1991; tenże, *Ateny, Jerozolima, Rzym*, w: L. Szeszow, *Ateny i Jerozolima*, Kr 1993, 2009, 7-62; A. Sawicki, *Absurd – rozum – egzystencjalizm w filozofii Lwa Sz.*, Kr 2000; A. Posacki, *L'esperienza tragica come iniziazione. Lev Sestov*, Kr 2004.

Janusz Królikowski

SZESZONK I, zm. ok. 925 prz.Chr., faraon egip. od ok. 946 prz.Chr., zał. XXII dynastii zw. libijską (bubastydzką).

Prawdopodobnie pochodził z → Bubastis; za rządów arcykapłana tebańskiego Pinodzema II pełnił funkcję zarządcy nomu Herakleopolis, głównodowodzącego armii egip. i doradcy faraona Psusennesa II; zwalczał wpływy hierarchii → Amona w Tebach, zapewniając urzędy kapłanów i arcykapłana (dotychczas dziedziczny) członkom panującej dynastii (piastował go m.in. jego syn Juput); prowadził działalność budowlaną w miastach rezydencjonalnych: Bubastis, → Memfis i Tanis, a także m.in. w → Karnaku (obszerny dziedziniec z kolumnadą i tzw. Brama Bubastydów); w polityce zewn. starał się początkowo utrzymać przyjazne relacje z Izraelem, faktycznie jednak dążył do osłabienia jego znaczenia; wg 1 Krl 2,26-28 udzielił schronienia w Egipcie → Jeroboamowi I, który spiskował przeciw → Salomonowi, a po jego śmierci został królem Izraela; za panowania króla Judy → Roboama podjął ok. 925 prz.Chr. wyprawę na tereny palest. dla umocnienia tam wpływów egip. (identyfikuje się go z bibl. Siszakiem; 1 Krl 11,40; 14,25; 2 Chr 12,2-9); otrzymał wówczas od Jeroboama I skarby → świątyni jerozolimskiej i pałacu król. w Jerozolimie w zamian za odstąpienie od obłężenia kraju.

W i k o n o g r a f i i przedstawiony jest na pd. ścianie świątyni Amona w Karnaku w scenie triumfu nad pokonanymi miastami Izraela i Judy (m.in. Bet Szean, Gibeon, → Megiddo, Sychem, Tirsas); zachował się także fragment steli pamiątkowej z jego imieniem w Megiddo.

Th. Schneider, *Lexikon der Pharaonen*, Z 1994, 2002 (*Leksykon faraonów*, Wwa 2001, 319-321); B. Kwiatkowski, *Poczet faraonów*, Wwa 2002, 566-571; T.L. Sagrillo, *The Reign of Shoshenq I. Textual and Historical Analyses*, Lv 2007; tenże, *The Geographic Origins of the „Bubastite” Dynasty and Possible Locations for the Royal Residence and Burial Place of Shoshenq I., w: The Libyan Period in Egypt. Historical and Cultural Studies into the 21st-24th Dynasties*, Lei 2009, 341-359.

Robert Sawa

SZEWCZENKO TARAS, ur. 9 III 1814 w Moryńcach, zm. 10 III 1861 w Sankt Petersburgu, ukr. poeta, malarz.

Pochodził z rodziny chłopskiej; malarstwa uczył się w Sankt Petersburgu, od 1833 w Akademii Sztuk Pięknych jako wolny słuchacz; dzięki zainicjowanej przez jego przyjaciół K.P. Briułowa i W.A. → Żukowskiego akcji zbierania środków finansowych 1838 został wykupiony z pańszczyzny; 1843 wrócił na Ukrainę i 1846 osiadł w Kijowie, gdzie przyłączył się do Bractwa Cyryla i Metodego, tajnej organizacji stworzonej z inicjatywy M. Kostomarowa (jej członkowie w duchu romantycznego → panslawizmu i → mesjanizmu opowiadali się za odrodzeniem nar.); 1847 został aresztowany, przewieziony do Sankt